

Bilingüisme? Unilingüisme!

JOSEP ESPUNYES

Se n'ha parlat i se'n parla, fins al punt de despertar passions enèrgiques i aixecar polseguera. I és que el tema, la situació del català, la llengua pròpia de Catalunya, en els nostres dies, és un peix que es porta l'oli. Lingüistes, sociolingüistes, professors, correctors, animen l'ambient cultural amb debats que treuen foc i que tenen un gran ressò en la premsa. ¿Recula i es va fonent, la llengua catalana? Va fent la viu-viu i tot just s'aguanta? Es recupera i es normalitza?

Abans de parlar de llengua, però, potser caldria formular-nos si el nostre país té prou consciència de ser i de voler ser, si ja li va bé la subordinació o bé aspira a la sobirania. Perquè si no és així, si no hi ha uns objectius de redreçament nacional vigorós, si no hi ha un fet col·lectiu —és a dir, polític i civil— que permeti de viure naturalment, plenament, normalment en català, la mateixa inèrcia de l'anar fent ens portarà —ens porta— a l'actitud del ruc de la dita: «Ja pots xiular, ja, si l'ase no vol beure!»

Toquem de peus a terra i no vulguem enganyar-nos: la salut del català és precària, quasi crítica, amb una constant pèrdua d'expressivitat i caràcter. Certament no té la mort a data fixa, això no, però dia que passa, dia que s'amara més de castellà, encara que la situació del país no és com en els anys cinquanta: hi ha una llei de normalització que empara l'ús i el coneixement de la llengua, al costat d'uns mitjans de comunicació escrits i audiovisuals força consolidats. Tanmateix, traguem el cap per qualsevol cafè de la nostra comarca i escoltem la parla espontània dels jugadors de cartes, una àrea lingüística ben específica: el «coll» o la «collada» es van convertint en *pal*, hi ha qui *talla* en comptes d'«escapçar», i ben poca gent «remena», quasi tot-hom *barreja*. Al carrer el llenguatge del

jovent encara és pitjor. Una mostra: al camp de futbol, la pilota toca el *poste* o el *travessanyo*, algun esportista es fa mal al *tobillo* i, si la lesió és important, ho *solventarà* amb una *tobillera* i continuarà *estant* al *césped*. I no parlo ja de la caiguda de pronoms febles, els girs sintàctics, la fonètica... Sí, així parlen el jovent, xicots i mosses de catorze a vint anys. I hom pensa: si el demà dels país depèn de les aules, ¿quants ensenyants es fan càrrec que primer de tot han de ser professors de llengua?

Políticament tampoc no rutlla pas tot bé; gens ni mica: els nostres dirigents, tret d'alguna digna excepció, en comptes de donar llum donen fum. Deixen el català en l'oblit, excusant-se en la cooficialitat —imposada—, sota un pactisme que sempre beneficia l'Estat, hegemònic i unificador, constant erosió d'una de les claus de volta de la nostra identitat. De fet, sembla que se'ls en foti, de prendre partit per la normalització de la llengua, o potser sí, que tant se'ls en dóna, perquè hom es pregunta, per exemple, què se n'ha fet, de la Llei de la Funció Pública.

Civilment prendre consciència de viure en català és encara força lluny del quefer quotidià. Hom continua confonent arreu el servilisme amb l'educació. Persones de parla castellana na-

des aquí o que fa anys i panys que hi viuen reben la «deferència» sistemàtica dels catalans per mitjà del canvi d'idioma. Passem, davant uns interlocutors sense cap voluntat de conèixer-nos ni respectar-nos, de la dignitat de ser, al no-res de la hibridesa. Cap a mitjan segle XIX, mossèn Anton Serra i Planas, rector de Pallesols de Rialb (Noguera), ja va preveure la pedregada que ens venia a sobre i clamà: «Encara la gran mania / de parlà'ls en

castellà! / A ells lo pur català / sempre parlar-se'ls deuria; / qui no. I sàpiga, que estúdia, / que si vol ja l'apendrà.» No l'hem sabut o volgut creure, i així ens va tot plegat en la discriminació de la llengua pròpia en favor del castellà, en la propaganda, el comerç, etc.

És cosa de tots plegats conservar el català que ens queda? La resposta és afirmativa. Ara bé, s'hi ha de posar el coll. Crec, si més no, que la llengua no s'aperdua per pressions externes i insalvables, sinó perquè aquells qui la tenim no en fem l'ús que n'hem de fer.

(Peramola, estiu del 1989)

Apèndix

(Peramola, estiu del 2004)

Al cap de quinze anys, com a ciutadans d'una Catalunya lingüísticament normal —és a dir, en què la anormalitat no continuï essent la normalitat— no som, ni de bon tros, allà on érem; estem molt pitjor. ♦